

Z I N E M A

INTRIGA EXTRANJERA (Miramar). Edestia gertakizunen jakitea baldin bada, amaika jakingarri baditu gizaedestiak azken igaro urteetan izanak, gaurkoentzat giltzape illunean zokoraturik, gure begien aurrean iñoiz azalduko ez diranak. Zenbat gizonen bizitz ernetzalle egongo dira zeatz-meatz idatziak, bañan politikaren arauz eta aginduz, giltza ale gutxik ideki lezazteken gordelekutan.

Iñoiz, egunerokoetan edo, albiste izpi bat bezela, datorkigu, LESLIE HOWARD'en eriotza dala ta, antzezleri trebe ura, "Intelligence Service" en sare mutur bat zala, alegia. Nori ez dio eragin, OTTO JHON alemanitar orren goraberak? Zer dakigu ROSEMBERG senar-emazte aieri buruz, lepo egin ziotela besterik, zelatari izatearen zigorrez? Edota, Errusira igesi zuten atomolari jakintsu oiek?

Geroagokoak izango dute adur oberik jakinmiñ ori asetzeko. Oraingoena, ordea, min sakonagoa, gertakizun ok bizidunago bait dira guretzat, biarkoentzat baño.

Orrexegatik goaz taldean, giza-misterio zerbait iragarriz datozen film bixigarriak ikustera. Bañan..., filmetan ere, beste albistekarietan bezela, inguru birak aunitz, eta azkenean azal utsa uki eta... ezer ez.

Film onek ere, oker orixe du nagusiena. Nolakoa gero gaia. Europako lau naziotan beste ainbeste gizonen saldukeri beltza egin ziotela aberriari, igaro guda asi aurrean, eta bazala gizon biurririk, puska eta etekin ederrik ateratzen zunik, gizaki aien egoera izutua merio. Jakina, gertatu xeetasunik azaltzeko, giltza bakan aitatu baten jabe izan bear. Bañan zinemalariak ez dira izaten olako atezaiak. Orduan? Asmakeriz ixtorioa aragitzea lotsakizun eta esankizun litzakelako, mamiñan sartzeke, ingurubiraka, ipuiz jantzi gertaera.

Ipui utsa da bada, maxiaketan diardugun film ori. Ipuia, egiz, gai egokia da antzelanerako. Ez degu ikusi zarra eredu bikaiña, "GLOBO GORRIA" zeritzan ura. Parisko mutiko orren ipuitxo laua, bañan nolako margoz, irudiz, erabilliz, eta erreztasunez egokitua. Antze garbia.

Intriga-ipuiari ez dagokio, noski, pakegiro ura, bañan bai zera, bere eite larritsua. SHELDON REYNOLDS zuzentzaileak, bakoitzari berea, lortu ditu zenbait gauza. Sa-

rrera bizia ipiñi dio, musikaz, margoz eta mugimenduz, giro intrigatzalea. Bañan atertzen zaio askarregui ats ori, eta atari ernezalea antolatuta gero ez digu eraiki-tzen zer bait gotorrik. Eta betegarritzat betiko adabakieri eldu bear.

ANSOLA'TAR GURUTZ

TRAPEZE. Izen ospatsuak bildu dira film onen inguruan. Antzezlariez gaiñera, Hecht-Lancaster'ek egiña da, eta Carol Reed'ek moldatua.

Gaia, Zinemascope delakoarentzat benetan egokia, "Picnic"-ena bezala. Zirkuko jauzi eta jirabira arrigarriak, zezenen gisa, elirake ume-jostaketa atseginiak besterik, arrisku eta eriotz-usaiak antzaldatuko ezpalitu. Eta emen, oial zabalago onetan, kezka geiegirik gabe berdin dezakegu barrenen daramagun odol-gosea.

Gertakariaz luzaro mintzatzerik eztago, iru laguneko istorio laburra baita. Zirkua eta "betiko triangulua", zineman, elkarrekin loturik dabilta. Emen —ta liburuaren egilleari, Max Catto'ri, zor zaio noski eraberritze pözgarri ori— eztira asierako itxurak azken-aldeko egia biurtzen. Burt Lancaster buru-urdiñak darama ustez gaztearentzat zegoen saria. Dirudienez beintzat. Geroak erakutsiko baitio saria eraman duen ala zigorra.

Alde orretatik zaarrak eta zaartuxeak pozik geldituko dira noski, beren kidea gallen ikusirik. Bestetik, ordea, etzaie oraindik aaztu aspaldiko "Variété" ura. Ez ote zen orduko Dupont'ena oraingo Carol Reed'ena baiño film ohea? Nik eztakit. Elkarren ondoan ikusi bearko nituzke biak mintzatzeko gauza izateko.

CALLE MAYOR. Espaiña'ko zineman bi gazte ageri dira gidari, geienen ustez: Bardem eta Berlanga. Elkarrekin asiak, "Esa pareja feliz"-en, badute alde askotatik elkarren eitea. Bereizgarri bat ere badute, ordea, eta larria. Zein den ikusteko, aski da leenbizikoaren film au bigarrenaren "Calabuch"-ekin berdintzea. Eztena da, erleak bezala barren-barrenean josirik utzi nai lukean eztena, Bardem'ek duena eta Berlanga'k eztena.

"Calle Mayor"-ek ere badu berea, "Muerte de un ciclista"-rena bezain nabarmena ezpada ere. Gertakari ori, asieran dionez, Europa'ko edozein errialdetan gertatua izan omen ditek. Aitzakia deritzat. Kupidarik gabe banatu ditu Bardem'ek burutik burura gertakaria Espaiña'ko lurreen landatzen duten bereizgarriak.

Jakitunek diotenez, eta jakitunen esanak entzunbearrekoak omen dira ezjakiño-netatik urruti badabilta ere, utzi dio oraingoan Bardem'ek apurren bat artean erakutsi nai izaten zuen "kaligrafiari", ots, ikusleen arrimenerako Orson Welles'en antzera egiten zituen teknika-joko dotoreei. Kontabide errazagoa, naturalagoa aukeratu du eta, Betsy Blair'en antze-lan arrigarria lagun, argi eta garbi adierazi digu gertakarien derrigorrekoa. Eta, esaten zaiguna ain mingarria izanik, urriki-lañoz inguratua ageri zaigun ezkerero, ezkaitu ainbeste naigabetzen eta etsi-arazten. Bardem'en predikuaren muña auxe da gutxi gora-beera: gizonago izan gaitzela eta zerbait leiatu ezkerero gizonago izan gaitzkeala.

LE BALLON ROUGE. Beingo z bederen, zinemak, ixpilla (zeren ixpilla gero?) izateari utzirik, amets-ateak iriki dizkigu, Albert Lamorisse'ri eskerrak. Oi bezalako ameskaitz eta txakur-ametsak eztira, lorik lasaiena kezkatuko ez tuten aur ametsak baizik.

Mutiko baten eta globo gorriaren arteko adiskidetasuna besterik ezta. Globoa ezta nolanaikoa, gaurko gure begiek ikusten dituztenen antzeko maxkuri aizatua. Sorgindua dago, iñoiz —aspaldi baiño aspaldiago—, Donostia'ko Louvre'n osteguntan ematen zizkigutenak bezalaxe, aur-irudimenak sorgindua.

Eztut inoiz ulertu San Agustin'ek aurtzaroarekiko agertzen duen nakaitza eta ezin-ikusia. Nerretzat beintzat, orduko lurraldea eta giroa da egiazko Paradisu galdua. Eta emen, film labur onetan, arkitu dut azkenik iturria betiko errimiña zertxobait arintzeko.

Enuke nik, aal izan ezker ere, inor joatera beartuko. Norbaitek, bear bada film au ikusita, ezagun batzuek "Miraria Milan'en" ikusi ondoren esan zidatena esango bailuke: ezituela alegia umekeriak gogoko. Baiña arako amets-erri aren oroitzapena eta miña zearo galdu eztenak, urtetan aurreratua delarik aurtxo biurteko lotsarik eztenak, nekez idoroko du gure zine-etxeetan ikuskizun oberik.

EL FERROVIARIO. Italia'ko zinemak errezeta merke ta erraza barreatu du film ikusgarriak egiteko. Eztago gure arteko edozein gizon-emakume kaxkarren bizitza artu besterik, zaarra naiz gaztea orobat, eta inguruz eta giroz ongi antolatu. Baiña, beste errezeta erraz askoren gisa, ezta edozein'entzako egiña, orrela badirudi ere. Maneatzalle trebea bear nonbait.

Pietro Germi'ren film au ezta, alderatzeko ere, errezeta orrekin sortu diren onenetakoa. Guziaz ere, or azaltzen digun tren-gidariaren bizia eta eriotza ikusgarriak dira beti eta zenbait puntutan sarkor eta ukigarri. Berari zor zaio, berbera baitugu, moldatzallea ez ezik, tren-gidari jatorra bera ere.

Enaiz geldituko batzuren batzuek film orretaz diotenaz mintzatu gabe. Orri buruz ari ziren leengoan zenbait neskaxa gazte eta zaartxo emengo tranbe batean. Polita zela, alegia, ederki zegocla, baiño ain tristea, ain erdiragarria! Ainbeste negar, ainbeste naigabe eta azkenean, gauzak konponduxe daudenean, zapla, etzaigu bada gizarajoa iltzen!

Enuen ezer esan, ezpainaiz oraindik asi eztabaidak tranbean sortzen, tranbe orretan etxean adiña denbora ematen badut ere. Emen esango dut an esan bear nuena. Ez ote dituzte orrenbesteko neke-naigabeak etxe-inguruan ikusten? Zinemak asmatutako gertakaria ote da eriotza?

Zinema amets-fabrika izan diteke, norbaitek deitu zuenez, baiña eztu orrek esan nai, nik uste, txoro-fabrika izan bear duenik nai-taez. Batzuentzat, dirudienez, zezenetako zaldi zaarrei begi-aurrean ezartzen dioten zapiaren ordezkoa da, alkoholaren gisako bizitza eta eriotzaren aazgarria.

Nerretzako, Germi'ren film onek ezer baldin badu geiegi, azukrea du bear baiño geixeago. Eztago de Sicca'ren "Bizikleta-lapurra"-z oroitu besterik. Germi'k aipatu ditudanan antzeko ikusle minberak etzeuzkan aazturik nonbait eta ugariegi ixuri zaio gozagarria, orrelakoen janaria goza bearrean.

L. MITXELENA

